

Каплюх О.М.,
курсант,
факультет підготовки слідчих,
Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків
Науковий керівник: Музичук О.М., д.ю.н.,
старший науковий співробітник

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО ТА НАЦІОНАЛЬНОГО КОСМІЧНОГО ПРАВА

Україна увійшла у третє тисячоліття як одна з провідних космічних держав світу. Космічну діяльність віднесено до державних пріоритетів України, що є важливим чинником інноваційного розвитку економіки. Дослідження та використання космічного простору є необхідною умовою розвитку науково-технічного, технологічного і виробничого потенціалу, забезпечення інтересів держави на тривалий період у сферах безпеки та оборони, підвищення рівня якості життя, участі України в розв'язанні загальних проблем людства. Дослідження і використання космічного простору стало видатним досягненням минулого століття, яке ознаменувало перехід практичної діяльності людства на якісно новий, включаючи і позаземний рівень. Сьогодні космічна діяльність є важливим фактором сталого розвитку суспільства, показником рівня науково-технічного потенціалу держави, ефективним інструментом забезпечення її інтересів у галузі науки, оборони, природокористування, телекомунікацій тощо. На сучасному етапі космічне право знаходиться на новій стадії свого розвитку, яка потребує суттєвого реформування, необхідність якого зумовлюється тим, що космічне право здебільшого було сформовано у період "холодної війни", коли космічна діяльність носила переважно військовий характер та здійснення у цій сфері підприємницької діяльності було практично неприпустимим і не знаходило належної уваги з боку держави. Правове регулювання космічної діяльності у період його становлення (радянський період) виконувало в основному завдання забезпечення глобального військового панування держави у космічній сфері та обмеження доступу приватного сектору (національних неурядових юридичних осіб) до космічної діяльності. Така ж тенденція зберігалась у визначенні завдань регулювання діяльності у космічній сфері і в законодавстві України до останнього часу.

Однією з найбільш актуальних проблем міжнародного космічного права є делімітація космічного й повітряного простору. В світовій науці існують дві точки зору на цей предмет. Одна з них полягає в тому, що

правові режими повітряного й космічного простору ґрунтуються на різних принципах й у цьому контексті багатостороннім міжнародним договором повинна бути встановлена чітка межа між повітряним і космічним простором (територіальний підхід). Друга позиція зводиться до того, що для встановлення такої межі немає об'єктивних критеріїв, а штучне встановлення цієї межі може створити більше проблем, ніж їх існує сьогодні (функціональний підхід). Відставання розвитку космічного права від потреб практичної діяльності у цій сфері, від рівня розвитку космічної науки і техніки негативно позначається на характері космічно-правових відносин й організації майже усіх видів діяльності з дослідження і використання космічного простору. Комерціалізація космічної діяльності вимагає правового врегулювання низки проблем, серед яких – визначення правового статусу нових суб'єктів, "модернізація" норм міжнародного космічного права, прийняття державами національного космічного законодавства, гармонізація національних космічних законодавств як між собою, так і з міжнародним космічним правом. Нові умови вимагають теоретичної розробки питань відповідальності в космічній діяльності, ефективних процедур врегулювання спорів, відшкодування шкоди. Надзвичайно важливим є правове врегулювання на рівні національного законодавства питань здійснення контролю за діяльністю національних суб'єктів з метою забезпечення дотримання вимог міжнародного космічного права. Вирішення зазначених проблем має велике значення для космічних держав, у тому числі й України, яка посідає серед них одне з провідних місць, проводить активну правотворчу роботу щодо створення національного космічного законодавства. Цим пояснюється як теоретична, так і практична актуальність та значимість дисертаційного дослідження. В юридичній літературі механізм правового регулювання космічної діяльності розроблений вкрай недостатньо. Відповідні дослідження основним чином стосувалися міжнародного космічного права. На рівні національного права даній проблематиці не було приділено належної уваги. Помітне відставання намітилося в розробці методологічних засад космічного права, понятійно-категоріального апарату, підходів до систематизації законодавства у відповідній сфері тощо.

Залишається дискусійною й проблема міжнародно-правового статусу геостационарної орбіти, яка є невід'ємною частиною космічного простору, а доступ до неї обумовлений загальноновизнаним принципом свободи користування цим простором. Міжнародне право забороняє розміщення на орбіті тільки зброї масового знищення й випробування ядерної зброї. Техногенне забруднення навколоземного космічного про-

сторю небезпечно не тільки для космосу, але й для екології Землі. Тому було б доцільно розширити поняття навколишнього середовища як у національному, так і міжнародному екологічному праві, включивши до його складу як об'єкт охорони "навколоземний космічний простір". У більш широкому плані є потреба в прийнятті міжнародного документа (конвенції або угоди) про запобігання потенційно шкідливих для космосу й земного навколишнього середовища наслідків космічної діяльності. В Україні розробляється багато загальнодержавних космічних програм, як наприклад програма 2007-2011 роки. Одним із розділів є проблема, на розв'язання якої спрямована ця програма, вона полягає в тому, що специфіка космічної діяльності України полягає у значній диспропорції рівня космічних технологій і ефективності їх використання. Неприйнятним є демонстраційність космічних проектів, що не відповідає цілям економічного, наукового та соціального розвитку держави. Рівень розвитку світової космонавтики і космічного потенціалу України вимагає розроблення якісно нової моделі провадження космічної діяльності відповідно до сучасних умов та національних інтересів, яка дасть змогу втілити в життя взаємозв'язані інноваційні рішення, узгодити питання різного характеру та рівня, що виникли внаслідок багатофункціональності космічної діяльності. Це, зокрема, системні рішення щодо підтримки експортного потенціалу українських ракет-носіїв, створення космічних апаратів, бортових систем та приладів, розроблення і впровадження новітніх технологій, забезпечення необхідного рівня космічних досліджень, структурних перетворень на підприємствах, розроблення ефективного плану узгоджених заходів ("дорожня карта").

Література:

1. Андрушко І.П. Законодавство про космічну діяльність в Україні: проблеми та шляхи вдосконалення // Ерліхівський збірник. Юридичний факультет Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Випуск 3. – Чернівці: Рута, 2002. – С. 173-177.
2. Андрушко І.П. Правове регулювання космічної діяльності на національному рівні // Матеріали Всесвітнього конгресу "Авіація XXI століття".
3. Про загальнодержавну (Національну) космічну програму України на 2003-2007 роки: Закон України від 24.10.2002 № 203-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 49. – Ст. 364.

УДК 341.229(043.2)

Каразейська Є.Д.

курсант,
факультет підготовки слідчих,
Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків
Науковий керівник: Музичук О.М., д.ю.н.,
старший науковий співробітник

ДЕЯКІ З ПРОБЛЕМ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ПОВІТРЯНОЇ ТА КОСМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тенденції у світовому суспільному розвитку, що набирали швидкими темпами обертів, більшою мірою позначилися наприкінці ХХ ст. Це сприяло у свою ж чергу, реформування науки міжнародного права. Науковці поставили низку важливих теоретичних і практичних завдань, від ефективного вирішення яких багато в чому залежатиме вибір стратегічного напрямку розвитку, а, можливо, й існування людської цивілізації. Найголовніше з цих завдань, на наш погляд, полягає сьогодні у визначенні змістовних характеристик майбутнього міжнародного правопорядку, заснованого на верховенстві права, а також у створенні необхідних механізмів і процедур його побудови та функціонування в умовах ноосферних засад подальшого розвитку цивілізації.

Тобто, можна говорити про те, що космічна міжнародна діяльність та виокремлена космічна державна діяльність безупинно змінюється, відбувається розширення в міру розвитку науково-технічних можливостей дослідження і використання космічного простору, що породжує нові потреби в міжнародно-правовому регулюванні такої діяльності, і, з урахуванням відповідних зобов'язань держав у регулюванні їхнім національним правом.

У процесі космічної роботи, в останні роки, досить часто між державами виникають конфлікти щодо освоєння даного простору та об'єктивно утруднює міжнародно-правове регулювання різних аспектів використання міжнародного космічного простору. Проте в даний час державами вироблені основні шляхи і напрямки космічної діяльності, що або знайшли своє адекватне нормативне закріплення в міжнародних договорах багатостороннього характеру, або робота з міжнародної регламентації таких напрямків уже ведеться. Наприклад: безпосереднє телевізійне віщання з космічних супутників; міжнародний контракт із використанням космічних засобів; медичні та біологічні дослідження і спостереження та інші.